

Kooperační projekt „Zpřístupnění záznamů české knižní produkce 20. století na Internetu a CD-ROM“ z pohledu účastníka

Setkání k vyhodnocení čtyřleté práce na kooperačním projektu, jež se konalo 21. 11. 2000, bylo pro mne podnětem k zamyšlení a ohlédnutí.

Přiznávám nyní, že při první zmínce o přípravě tohoto projektu jsem příliš nevěřil jeho úspěšné realizaci vzhledem ke statisícům záznamů zpracovávaných po řadu let podle různých pravidel (někdo si možná vzpomene na jiný ambiciózní projekt, KAZAP, Katalog zahraničních periodik na území Československa, který skončil tuším už u písmene „A“).

Pamatuji si, jak na konferenci Knihovny současnosti v Seči v roce 1995 jednala o přestávce dr. B. Stoklasová s ředitelem ústecké státní vědecké knihovny, že jsou poslední knihovnou, která ještě nepřislíbila svou účast v projektu. Tehdy jsem ho přemlouval, aby se SVK Ústí nad Labem také zapojila. Dr. Stoklasová totiž slibovala, že celá převedená databáze by byla k dispozici ve všech zúčastněných knihovnách a to jsem považoval za výhodné, abychom pro řešerše nemuseli jezdit do Prahy (jak je zřejmé, tehdy nás ani nenapadlo, že zpracované záznamy budou volně dostupné přes internet). Poněvadž bylo argumentováno, že v SVK na to nemají pracovní kapacitu, přislíbil jsem, že bych se na retrokonverzi podílel dílčím úvazkem 0,2, rovněž tak jsem měl přislíbit další pracovnice z naší fakultní knihovny, takže posléze se i SVK Ústí nad Labem do tohoto projektu zapojila.

Ve 2. pololetí 1996 jsem v Národní knihovně absolvoval školení v práci se speciálním programem, následně zpracovával zkušební záznamy a od ledna 1997 již začala práce na přiděleném ročníku Bibliografického katalogu, jehož záznamy byly naskenovány, digitalizovány a naším úkolem bylo převádět jednotlivé údaje původního záznamu do příslušných polí a podpolí UNIMARCu. Shodou okolností se stalo, že od dubna 1997 se do zpracování zapojila i moje manželka, původním povoláním zubní laborantka (z důvodu nemoci z povolání v částečném invalidním důchodu), která marně hledala zaměstnání. Neměla sice žádnou praxi v práci s počítačem, natož znalosti bibliografického popisu – ale neměla na vybranou. Denní práci vždy zkopírovala na disketu a já jsem večer doma kontroloval záznamy a vysvětloval nejasnosti (přitom jsem měl možnost porovnávat, jak určité údaje záznamu odlišně chápe „normální člověk“ proti knihovníkovi); postupně se však zapracovala.

Když se práce na projektu rozběhly, ukázalo se, že projekt byl dobře promyšlený a zorganizovaný. Kladně hodnotím speciální software vyvinutý firmou Comdat, zpracování příručky pro zpracovatele, zaškolení na zkušebních záznamech, funkci revidujících pracovníků, hodnocení kvality záznamů. Někdy jsem nebyl zcela spokojen

s odpověďmi na konkrétní dotazy, ale jsem si vědom, že mnohdy muselo jít o kompromis a nemohla být zcela rigorózně dodržována katalogizační pravidla, když šlo o převod záznamů a nikoliv o katalogizaci „de visu“.

Práce na projektu měla přínos i pro nás, zpracovatele. Máme teď pevně zažitá unimarcovská označení polí a podpolí. Pochopili jsme, že „osm stupňů“ není označení stupňovitosti jako u piva, ale že jde o formát osmerku (a v soupise 1901-1925 i dále rozlišenou jako úzkou, širokou, příčnou nebo lexikální). Pro některé z nás byly nové pojmy frontispis, zetaprint nebo tisk zvratmo.

Podobně jako ve filmu Cesta do pravěku cestují hoši proti proudu času ze čtvrtohor do prvohor, my jsme postupně zpracovávali stále starší záznamy, nořili se do hloubi starších katalogizačních instrukcí. Současně jsme mohli porovnat českou knižní literární produkci jednotlivých let. V 70. letech to byla literatura období normalizace, např. mnoho záznamů o Leninovi, marxismu, nestravitelné formulace anotací. V 60. letech se mj. objevily prvotiny dnes známých vědců i politiků. V 50. letech bylo vydáváno výrazné množství překladů z ruštiny a i původní práce měly mnohdy uvedeno „zpracováno s přihlédnutím k sovětským zkušenostem“. V době Protektorátu množství literatury v němčině včetně instruktážních příruček pro Hitlerjugend. Ve 30. letech kabaretní kuplety nebo záznamy knih v maďarštině (u nich mi pomohlo, že v našem domě máme sousedku Maďarku). V prvním čtvrtstoletí (soupis Nosovský – Pražák) množství děl psavců jako Zahradník – Brodský nebo výroční zprávy středních škol.

Jako perličku mohu uvést jeden případ: v záznamu bylo uvedeno „Ilustroval Josef III.“ se dvěma „L“. Na editačním řádku je použito bezpatkové písmo Arial, tudíž malé „L“ vypadá stejně jako velké „I“. Knihovnice proto usoudila, že když byl panovník Josef II., může být ilustrátor Josef III.

Domnívám se, že realizovaný projekt představuje dobrý vklad do nastávajícího 21. století. Zásahu na něm mají všichni zúčastnění. Měli bychom však vzpomenout i na ony bibliografy století 20., bez nichž by projekt nebyl možný – pány Nosovského, Pražáka, Živného, Tobolku, Kunce i mnoho dalších, jejichž práce byla projektem zhodnocena a bude sloužit dalším generacím.

Ivo Brožek
Knihovna Pedagogické fakulty
Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

